

1. 1. LEHATÁROLÁS

Budafok a főváros XXII. kerületének igazgatási központja. A kerület Budapest délnyugati kapuja, jelentős szerepe van az agglomerációs övezetben lévő települések és a főváros kapcsolatában. Budafok-Belvárosa az emberek mentális térképére azonban jellemzően más tényezők miatt kerül fel. Sokan a Balaton irányába tartó vonatok még fővárosi vasúti megállóhelyeként ismerik, vagy jellemzően a Leányka utca hatalmas paneltömbjei hagynak maradandó nyomot, esetleg néhányunknak a Törley-kastély cizellált tornyai jutnak eszünkbe. A terület azonban ennél sokkal többet kínál. A tervezési helyszín Dél-Budán, a Duna jobb partján helyezkedik el. Nyugatról a Budapestet Székesfehérvárra összekötő vasút, északról a Duna utca, keletről a rendkívül forgalmas Mária Terézia utca, délről a Városháza tömbje határolja. A terület városzerkezetiileg kompakt egységet alkot, benne két fő zöldterülettel, a Szent István és Városház terekkel.

Budafok madártáulatlából felülről tekintve

1. 2. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A jelenlegi városközpont területe az egykori Budafok településszerkezetében mindig is periférikus fekvésű volt; a XVIII. századi településmagtól délkeletre esik, közel a Dunához. Eredetileg ez a terület beépítetlen volt, hiszen a folyó árterét adta. Az 1752-es rendezéseknek köszönhetően település a hegy oldalában épült ki, az észak-déli irányú Kossuth Lajos utca nyugati oldalának beépítésével. A közlekedés és a településfejlődés szempontjából az 1840-ben kiépülő új országút hozott változást. További fellendülést a folyószabályozás és az 1861-ben megépült vasút jelentett. 1886-ban, amikor Promontor Budafokra változtatta a nevét, a virágzó szőlőkultúrák legnagyobb része kipusztult. A meglévő pincerendszer azonban jó alapot biztosított az iparosodáshoz.

1901-ben a mai Belváros területén megépül a Brázay-féle sósorszesz gyár. A cég 1926-ban a fővárosba költözött. Ekkor született az a döntés, mely véglegesen kijelölte a városközpont helyét; a gyár két épületének átépítésével alakítják ki 1929-ben a városház épületét. A város első rendezési tervét 1929-33 között Weichinger Károly építész közreműködésével Szesztay Gábor készíti el. A terv szerint a Városház teret nyújtott L alakban képzelik el. A tér északi oldalára tervezett beépítés megvalósul; a tér Duna felőli oldalára tervezett épülettömeg, azonban sohasem épül meg. Rendkívül fontos itt megemlíteni, hogy az előbbi folyamat, a „terek szerveződés” a városossá válás egyik alappillére. Kiválóan látják ezt az említett tervezők és ezzel olyan beépítést javasolnak Budafok-Belvárosára, mely napjainkban is sikeresen továbbfejleszhető. A Weichinger-Szesztay terv jelöli ki továbbá a jelenlegi Játék utcát, mely a Városház térről is fontos látványterület képez.

1. 4. KULTÚRTÖRTÉNETI HAGYOMÁNYOK

"A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel. A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. A tér, ha csak nem kivételes, minden esetben pontos vonalakkal határolható, területe négyzetmilliméterre kiszámítható és alakja körzővel és vonalzóval megrajzolható. A tér mindig geometriai ábra. A hely mindig festmény és rajz, és nincs belőle több, mint ez az egy. A térnek képlete, a helynek génusza van..."

(Hamvas Béla: Az öt génusz)

A XX. század elején meginduló iparosodás azért meghatározó jelentőségű, mert bekapcsolta a városrészt a főváros gazdasági vérkeringésébe, valamint az ennek következtében keletkezett „védjegyek” tudtak mély identitást adni Budafoknak. Ma is a híres gyáralapítók neveinek (ma már „brand-ek”) említése által helyezhető el a terület Budapest, mitöbb az ország mentális térképén.

1. 3. TELEPÜLÉSSZERKEZET

Budafok-Belvárosának történelmi folyamatai a városi szövetből „kiolvashatók”. A közterületek szerkezetének kiemelésével jól értelmezhető az egyes településrészek adottságai, kapcsolati rendszerei. Budafok településszerkezete a történelem során a terület geomorfológiai adottságaihoz, valamint a kultúrtörténeti sajátosságokhoz (szőlőtermesztés, kőbányászat) igazodott. Amíg a domboldali utcák a szintvonalakat követik, addig a mai sík területen fekvő városközpont szerkezete eltérően alakult. A Duna feltöltött területén a 30-as évektől a laza, ligetes beépítés lett a jellemző. Itt alakulhattak ki azok a teresedések, melyeknek jelentős szerepe volt abban, hogy a későbbi évtizedekben a város központja ezen a területen jöjjön létre. A két eltérő szerkezetű városrész között húzódik a kerület rész fő belső közlekedési tengelye – a Mária Terézia út - Kossuth Lajos utca útpár – melyre a dombvidék felől érkező utcák, valamint a városközpont intézményeihez vezető utak csatlakoznak. Az organikus fejlődő városközponttól a 70-es évek tizenegyszintes lakótelepei teljesen idegenek. Ezek az épületek nemcsak az eredeti szerkezetet és hangulatot semmisítették meg, hanem számos megoldhatatlan problémát hagytak maguk után.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa, melynek hatáskörét 1937 után a környező településekre is kiterjesztették elkészítette a terület részletes rendezési tervét. E szerint a Városház tér egy három térből álló együttes déli eleme lett volna, de ezek a fejlesztések a háború miatt sohasem valósultak meg. Az 1949-évi XXVI. törvény értelmében Budapest főváros területét jelentősen megnövelték, területét 22 közigazgatási egységre osztották. Az eddig önálló dél-budai települések 1950. január elsejétől a főváros XXII. kerületét alkotják. 1959-ben a BUVÁTI készíti el Budafok Általános Rendezési Tervét. Ez alapján az 1970-es években megtörténnek a nagy lakótelep építkezések. Az átgondolatlanul elhelyezett tizenegy szintes panelépületek szervesen illeszkedtek a meglévő településszerkezetbe illesztve, a mai városközpont északi és déli kapuját alkotják.

